

УДК 37.091.12.011.3-051:316.46

DOI: 10.31376/2410-0897-2021-2-46-188-195

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ЗА ПРОГРАМОЮ «ЛІДЕР У МЕНІ»

Єрмак Тетяна Миколаївна

директорка Навчально-виховного комплексу – ліцею № 157 м. Києва, аспірантка

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

e-mail: taniaermak776@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0957-8664

У статті проаналізовано сучасні тенденції щодо формування конкурентоспроможної особистості. Серед затребуваних навичок на ринку праці є лідерські, які найбільш активно формуються в шкільні роки. Підготовка вчителів до реалізації цього процесу набуває актуальності й найбільш повно сприяє формуванню в школяра позитивних соціальних і пізнавальних потреб, стимулює самотворення особистості. Програма «Лідер у мені» заснована на теорії змін, відомій як цикл «побачити – зробити – отримати» (See, Do, Get). Коли людина змінює свій погляд на речі, це впливає на те, що вона робить, і на результати, які вона отримує. Програма спрямована на зміну основних парадигм, які можна побачити по-іншому: педагоги по-новому бачать свою роль, учнівський потенціал і цілі шкільної культури. Досвід Leader in Me починається з абсолютно нової парадигми освіти, вчителі заново відкривають для себе свою пристрасть через Leader in Me, оскільки вона спрямовує їхню увагу на більш глибоке розуміння досягнень учнів.

***Ключові слова:** лідерство, лідерські якості, лідерські навички, заклад загальної середньої освіти, вчитель закладу загальної середньої освіти, програма «Лідер у мені».*

Постановка проблеми. Перманентні зміни, які відбуваються швидкими темпами в українському суспільстві, актуалізують потребу не тільки бути готовим до них, а й мати здатність продукувати та впроваджувати ці зміни, управляти ними. Державі потрібні фахівці, які вміють бачити проблеми та творчо їх вирішувати, гнучко адаптуватися до мінливих умов життя, володіти високим професіоналізмом. Їхній авторитет забезпечується не тільки професійними знаннями, а й особистісними якостями, поведінкою, ставленням до оточення, культурою ділового спілкування [7].

Висококваліфіковані та мобільні кадри є ключовим елементом конкурентоспроможності будь-якої компанії й мають критичне значення для економічного зростання держави. Країни можуть підвищувати власну конкурентоспроможність завдяки вмінням та навичкам своїх громадян. Завдання полягає в забезпеченні необхідних навичок, відсутність яких може обмежувати економічне зростання. Під навичками не слід розуміти фахову кваліфікацію. Рівень здобутої освіти не є ідентичним навичкам, набутих людиною. Людина з високим рівнем фахової освіти може вважатися низькокваліфікованою, якщо її фахова спроможність є неактуальною для ринку праці [11]. Серед таких навичок – лідерські, які найбільш активно формуються в шкільні роки. Саме в цей час школярі набувають досвіду громадської діяльності, управління й самоуправління, визначають свій подальший шлях у житті, формують культуру спілкування з однолітками та соціумом. Цьому сприяють упровадження державно-громадського управління сучасним закладом загальної середньої освіти, посилення її відкритості як соціально-педагогічної системи, можливості цифровізації, розширення її міжнародних зв'язків тощо [2].

Ефективність розвитку лідерських навичок школярів значною мірою залежить від середовища, де вони перебувають та взаємодіють з іншими людьми. Важливим аспектом є можливість самовираження, усвідомлення необхідності співпраці та співтворчості з іншими людьми для досягнення продуктивності власного буття. Саме це дозволяє особистості сприймати інших людей як безумовну людську цінність. Співпраця та співтворчість, таким чином, виступають потужним механізмом відчуття духовного начала в спілкуванні із членами групи й розвитку емоційно-ціннісного ставлення до них.

Формування лідерських навичок в учнів є важливим складником освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти, тому підготовка вчителів до реалізації цього процесу

набуває актуальності й найбільш повно сприяє формуванню в школяра позитивних соціальних і пізнавальних потреб, стимулює самотворення особистості.

Ефективність впливу школи на сформованість лідерських навичок учнів досягається реалізацією послідовно-цілісного підходу, який динамічно поєднує розвиток особистості з її потребами, спрямуваннями й прагненнями; узгоджує програми формування лідерських навичок учнів з їхніми індивідуально-психологічними особливостями; сприяє успішному виконанню організаторських завдань; відштовхується від наукового розуміння педагогічної технології, що передбачає взаємозв'язки між виявленням, організацією, формуванням лідерських навичок за принципами наступності й безперервності; передбачає постійний моніторинг реалізації цих принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема лідерства розкрита в працях зарубіжних науковців (Г. Гоббс, К. Берд, Е. Богардус, Г. Герт, С. і Т. Кучмарські, Дж. Макгрегор, Р. Мілс, В. Мшвенірадзе, М. Роджерс, С. Кові, І. Холманс, К. Ходжкінсон, Г. Фейрхольм, М. Фуллан та інші науковці).

Дослідження проблеми лідерства та виховання лідерських якостей учнів здійснювали вітчизняні вчені (Д. Алфімов, Г. Ашин, В. Большаков, П. Блонський, М. Гаврилюк, Н. Жеребова, О. Киричук, А. Петровський, Б. Паригін, Г. Лактіонова, А. Лутошкін, А. Мудрик, Дж. Ностренд, О. Тищенко, О. Хмизова, А. Картер, О. Косенчук, Р. Кричевський, О. Маковський, М. Рижак, В. Рум'янцева, Р. Стогділ, Л. Уманський, В. Ягоднікова та інші науковці).

Д. Алфімов [1] обґрунтував теорію і методику виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі, В. Большаков [3] визначив педагогічні основи розвитку лідерської обдарованості в старших школярів, Ю. Кращенко [10] досліджував виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування, В. Ковальчук [4; 6] дослідив проблему формування громадянської свідомості молоді та виокремив навички, які необхідно розвивати задля конкурентоспроможності в суспільстві та на ринку праці, О. Косенчук [9] обґрунтувала соціально-педагогічні умови формування лідерських якостей старшокласників у діяльності міських органів учнівського самоврядування, Л. Ніколенко [12] обґрунтувала соціально-педагогічні умови, які забезпечують ефективність формування лідерських якостей особистості у діяльності студентських громадських об'єднань, В. Ягоднікова [14] досліджувала розвиток лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи, О. Хмизова [13] вивчала формування лідерської позиції у молодших школярів у позаурочній діяльності.

Дослідження науковців підтверджують тезу, що розвиток лідерських навичок необхідний людині для її успішного існування, оскільки вони є вагомим характеристикою конкурентоздатної особистості.

Мета статті. Актуалізувати потребу у формуванні лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти та репрезентувати досвід підготовки вчителів до реалізації означеного завдання за програмою «Лідер у мені».

Виклад основних матеріалів. Концепція «Нова українська школа» передбачає зміни в змісті підготовки педагогічних кадрів. Стандарти нового покоління змінюють філософію педагогічної освіти. Її метою стає створення умов для продуктивного й досить швидкого розвитку особистості вчителя, що має лідерські якості й здатний на професійному рівні виховати ці якості (а також ті, які будуть потрібні в майбутньому) у представників нових поколінь. Учитель стає зразком особистісного розвитку. Сформувати певні якості й навички в учня можливо тільки тоді, коли ти сам є їхнім носієм. Виховати лідера, майбутнього відповідального сім'янина й професіонала, створити основу для успішної соціалізації у високотехнологічному, стрімкомінливому світі здатний тільки вчитель, що володіє цими навичками й постійно їх удосконалює.

Сучасне суспільство хоче бачити вчителя, який:

– володіє сучасними технологіями розвивальної освіти;

- реалізує антропоцентричний підхід до процесу навчання й виховання школярів, орієнтований на розвиток креативної особистості-лідера;
- бачить неповторність кожного учня, ураховує в освітньому процесі вікові, індивідуальні й особистісні характеристики учнів і реагує на їхні потреби;
- ефективно комунікує з учасниками освітнього процесу;
- створює психологічно комфортне освітнє середовище;
- супроводжує професійну кар'єру учнівської молоді.

Педагоги, які працюють у закладах загальної середньої освіти, поряд із предметними компетентностями мають володіти метапредметними (здатність працювати з різними видами інформації, аналізувати проблеми, ставити завдання й ін.) і, що досить важливо, особистісними компетентностями. Це означає, що вчителі, які будуть починати роботу в нових умовах, мають суттєво змінити як форму, так і зміст своєї педагогічної діяльності. З цим пов'язані два важливих напрями:

- по-перше, учитель-предметник має не тільки бездоганно викладати навчальний матеріал свого предмета, але й формувати на цьому матеріалі всі необхідні компетентності;
- по-друге, підготовка вчителя для сучасної школи має проходити на основі діяльнісно-компетентного підходу. Тут потрібна система психологічної підготовки всіх педагогічних кадрів. Психолого-педагогічна підготовка постає в якості фундаментальної науково-методичної й практичної бази для підготовки вчителя, здатного працювати із проблемами дітей і дитинства в цілому, як на метапредметному, так і на особистісному рівні.

Використання таких сучасних освітніх технологій, як технології проведення дискусії й модератії, проектні технології, рішення конкретних (типових) професійних завдань, кейс-технології, сприяє вихованню в школярів лідерських якостей, здатності вести діалог, відстоювати свою точку зору, аргументувати власну позицію, сприймати критику, знаходити й обґрунтовувати проблему, знаходити кілька варіантів рішення, обґрунтовувати вибір рішення, оцінювати обране рішення.

Отже, у будь-якій навчально-виховній роботі самі педагоги мають бути прикладом лідера. І тільки тоді буде досягнутий найвищий рівень сформованості ключових компетентностей учнів, сформована готовність до неперервної освіти, розвитку, виконання свого громадянського обов'язку, здійснення відповідального морального вибору, здатності до рефлексії [2, с.109–111].

Як зазначає В. Ковальчук, сьогодні потрібно вибудувати ефективну систему професійного розвитку вчителя, враховуючи вагомі результати провідних країн, а саме: децентралізацію післядипломної педагогічної освіти; професійний розвиток учителів на базі школи відповідно до їхніх інтересів та програми розвитку самого закладу освіти; активну взаємодію шкіл із закладами вищої освіти та іншими закладами, що забезпечують професійний розвиток учителя; підтримку вчителів фахівцями закладів вищої освіти, органами влади, представниками громадськості; різноманітність форм професійного розвитку; організаційну підтримку вчителів у підвищенні кваліфікації; розроблення системи стимулювання педагогічних працівників за результатами підвищення кваліфікації; застосування дистанційного навчання як альтернативної форми підготовки й перепідготовки педагогів; участь неурядових організацій у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників [6].

Кожен заклад освіти вибудовує власні освітні моделі, що вирізняє його з поміж інших. Так в НВК «Спеціалізована школа I–II ступенів – ліцей» № 157 Оболонського району м. Києва» реалізується дослідно-експериментальна робота за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів лідерських навичок». Серед визначених умов – підготовка вчителів до формування лідерських навичок в учнів. Для реалізації цієї умови між закладом освіти та ліцензіатом компанії FranklinCovey Co. в Україні підписана Угода про наукове співробітництво. Предметом співпраці є:

- проведення педагогічних досліджень, утілення в освітню практику результатів

наукових досліджень, відпрацювання нових методик навчання і виховання, апробація навчально-методичного забезпечення, розвиток професійної компетентності педагогічних працівників та інші заходи науково-методичного супроводу освітнього процесу;

– спільна освітньо-виховна, педагогічна робота з організації та проведення навчальних програм «Лідер у мені», «7 звичок високоефективних сімей» за напрямом позашкільної і позакласної роботи шляхом забезпечення освітніми програмами, навчальними матеріалами;

– створення та організація роботи навчально-виховного комплексу (об'єднання), та/або експериментального педагогічного майданчика);

– пошук, підтримка та сприяння розвитку обдарованої молоді на заняттях у гуртках та творчих об'єднаннях; проведення науково-дослідницької роботи; участь у міжнародних, всеукраїнських, регіональних та обласних навчально-дослідних проєктах, науково-практичних конференціях, семінарах, колоквиумах, конгресах, олімпіадах тощо.

– участь у конкурсах, оглядах, акціях, інших масових заходах, практична робота;

– проведення спільних педагогічних та методичних рад з актуальних питань формування роботи навчально-виховного комплексу/об'єднання, експериментального педагогічного майданчика.

Програма «Лідер у мені» заснована на теорії змін, відомій як цикл «побачити – зробити – отримати». Коли ви змінюєте свій погляд на речі, це впливає на те, що ви робите, і на результати, які ви отримуєте (See, Do, Get). Програма спрямована на зміну 5-ти основних парадигм (таблиця 1), які можна побачити по-іншому. Зокрема, педагоги по-новому бачать свою роль, учнівський потенціал і цілі шкільної культури. Досвід Leader in Me починається з абсолютно нової парадигми освіти. Учителі заново відкривають для себе свою пристрасть через Leader in Me, оскільки вона спрямовує їхню увагу на глибше розуміння досягнень учнів.

Структура програми забезпечує унікальний підхід до інтеграції високоефективних практик у шкільну культуру. Замість того, щоб зосереджуватися тільки на академічних показниках, Leader in Me втілює цілісний підхід до освіти, перевизначаючи те, як школи вимірюють успіх. Такий підхід пропонує вчителям ефективні методи й інструменти для того, щоб:

- навчити кожного учня лідерства;
- створити культуру розширення можливостей учнів;
- узгодити системи для досягнення результатів у школі.

Лідер у Мені об'єднує учнів, педагогів та родини навколо спільної мети – підготувати учнів до навчання в закладах вищої освіти, побудови кар'єри з навичками, необхідними для життя та для розвитку в сьогоdnішньому мінливому середовищі: критичне мислення; креативність; самодисципліна; стратегічне бачення; ініціатива; спілкування; побудова взаємовідносин; досягнення цілі; публічні виступи; глобальна обізнаність; соціально-емоційне навчання; командна робота; навички слухання; керування часом; проєктна діяльність; самостійне навчання; культурна різноманітність; розв'язання проблем.

Таблиця 1

Структура курсу «Лідер у мені» [15]

ПОБАЧИТИ (See)	Парадигма лідерства		Парадигма потенціалу		Парадигма змін		Парадигма мотивації		Парадигма навчання	
	Лідерство – для обраних	Кожен може бути лідером	Не всі люди талановиті	Кожен з нас – геній	Щоб удосконалити школи, спочатку треба змінити	Зміни починаються з мене	Треба контролювати та направляти учнів у навчанні	Треба дати учням можливість самостійно навчатись	Педагоги зосереджені виключно на основі	Педагоги та сім'ї співпрацюють для розвитку цілісної особистості
Основні парадигми										
ЗРОБИТИ (DO) Високоефективні практики	Лідерство			Культура			Академічні досягнення			
	Почність з навчання дорослих			Створить середовище лідерства			Досягнення цілей • Індивідуальні цілі			

	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток керівників та координаторів • Навчання нового та постійного персоналу • Сімейні та громадські партнерства • <i>Навчіть учнів «вести за собою»</i> • Прямі уроки • Інтегровані підходи • Позакласні заходи 	<ul style="list-style-type: none"> • Фізичне середовище • Соціально-емоційне середовище • Лідерські заходи «Розповсюджуйте» <i>лідерство</i> • Визначте активіста та команди • Ролі керівництва • Думка учня 	<ul style="list-style-type: none"> • Командні цілі • Загальні шкільні цілі • <i>Розширити можливості учнів</i> • Портфоліо лідерів • Конференції під керівництвом учнів • Інструкції з розширення можливостей
ОТРИМАТИ (GET) Вимірюванні результати	Високоєфективні учні та дорослі – це ті, хто є лідерами у своїй школі та громаді	Шкільна спільнота має високий рівень довіри лише тоді, коли береться до уваги потенціал та думка кожного її учасника	Учні, які залучені, здатні досягати успіхів і самостійно навчатися

Отримані емпіричні дослідження, що проводились у більш як 30 навчальних закладах, свідчать про значний вплив програми [16]:

Лідерство	Культура	Академічні досягнення
Поведінка учнів	Відвідуваність співробітників або учнів	Уміння читати
Соціальна / емоційна і педагогічна готовність персоналу	Сприятливе освітнє середовище школи	Знання математики
Учнівське лідерство	Залученість учнів	Ефективність навчання
Взаємодія із сім'ями	Задоволеність персоналу	Навчання під керівництвом учнів

Лідерські навички найбільш яскраво демонструються через самодисципліну. Негативна взаємодія з однолітками й випадки поганого самоконтролю в класі часто виникають через відсутність самодисципліни. Учні в школах, які навчаються за програмою *Leader in Me*, набувають навичок особистого та міжособистісного лідерства, і, як наслідок, їх самодисципліна зростає, тоді як кількість рекомендацій щодо дотримання дисципліни в школі зменшується.

Leader in Me розвиває особисті та професійні здібності вчителів і співробітників, дозволяючи їм упевнено навчати й моделювати соціально-емоційні навички лідерства.

Учні шкільні розвивають образ мислення, поведінку і навички, щоб бути ефективними лідерами протягом усього життя.

Програма надає сім'ям учнів інформацію, навчальні й шкільні ресурси, які допомагають стати партнерами в розвитку соціально-емоційного навчання своєї дитини.

У рамках Програми «Лідер у Мені» відбулося навчання групи вчителів НВК № 157 за програмою «Соціально-емоційне навчання учнів початкової та основної школи», проведений семінар з теми «7 звичок високоєфективних людей».

Учні, учасники Програми «Лідер у Мені», під керівництвом батьків та вчителів узяли участь у VI Щорічному міжнародному конкурсі учнівських промов «Знайди свій голос». Мета конкурсу та лідерського гранту – надихнути та дати можливість учням бути готовими до життя лідера, щоб змінити ситуацію в їхньому колі впливу. Конкурс проходив під гаслом: «Продемонструйте лідерство через служіння, як школа, сім'я чи окрема особистість». Завдання полягало у визначенні глобальної потреби або потреби місцевої громади. Учасники мали запропонувати власний проєкт задля задоволення цієї потреби та реалізувати його, створити відео, що підтверджує результати їхньої праці.

Ще один проєкт у рамках Програми «Лідер у Мені», який проводить *Franklin Covey Education International*, – це глобальний хор за участю дітей зі всіх 72 країн – учасниць проєкту.

До участі в глобальному хорі запрошені 11 перших шкіл, що приєдналися до «Лідер у мені» в Україні. Кожну школу репрезентував тільки один учасник.

Творча група освітян долучилася до впровадження нових підходів, індивідуальніших та гнучкіших, створюючи нову освітню парадигму, де освітній простір школи – це середовище можливостей успішних, освічених та щасливих дітей. З метою створення сприятливого освітнього середовища вчителі використовують програму, розроблену В. Ковальчуком [8].

В учнів 1–4 класів у рамках позаурочних занять проходять години спілкування з учителями на теми лідерства, діти виконують різноманітні творчі завдання, учителі організують командні ігри тощо. Цікавими є відповіді на запитання «Хто такий лідер?»: це той, що ніколи не підведе; підніме настрій, коли сумно, відповідальний, допомагає батькам.

У середній та старшій школах учителі зосереджують увагу на розвитку критичного мислення через командну роботу. Значну увагу вчителі приділяють також розвитку таких цінностей, як доброта, турбота, людяність. За сприяння благодійної організації «Щаслива лапа», діяльність якої спрямована на допомогу тваринам, учні спільно із учителями та батьками провели низку заходів, де ініціатором і виконавцем міг кожен учасник. Учні працювали в командах, де створювали стіннівки «Ми відповідальні за тих, кого приручили», обговорювати проблеми захисту тварин. Наступним кроком була фото виставка кращих домашніх улюбленців, написання авторських есе, віршів на тему захисту тварин. Провели шкільну акцію «Будь Людиною, допоможи тварині!», де школярі репрезентували свої кращі роботи, демонстрували творчі виступи, зняли відеорепортаж з притулку для тварин, тим самим привертали увагу і залучали інших допомогти тваринам.

У таких заходах потрібно покроково організувати діяльність учителя, який спрямовує та корегує діяльність учнів, а отже, володіє лідерськими навичками.

Важливим аспектом у процесі розвитку критичного мислення є читання учнями навчальної та позакласної літератури. Фокус бачення проблематики викладеного у шкільних підручниках потребує особливої здатності вчителя не лише занурити слухача в предмет розмови та прочитаного, а й навчити аналізувати, адже саме читання літератури є одним із ключових засобів збагачення внутрішнього світу людини. Чимало вчителів закладу освіти використовують у своїй практиці уроки-презентації літературних творів, запрошують письменників та поетів сучасності й це по-особливному впливає на розвиток мислення школярів. Учні публікують свої твори у шкільній газеті «Діалог», відвідують гуртки літературного спрямування, заохочують однокласників до різноманітних квестів. У рамках акції «Книга Друга» організований «День книги», під час якого учні ділилися враженнями від прочитаних книг та рекомендували нові, також була розпочата шкільна сторінка «Літопис класу», де кожен учень може долучитися до написання своєї історії.

Спільна діяльність учителів, учнів та батьків сприяє результативності процесу формування і розвитку лідерських навичок учнів.

Висновки. Суспільству потрібні нові гуманістично орієнтовані молоді лідери, здатні до продуктивного співробітництва, продукування неординарних ідей, готові до прийняття рішень і несення відповідальності за себе та свою діяльність. Шкільний період є найбільш вдалим для формування лідерських навичок. Ефективність впливу школи на сформованість лідерських навичок учнів досягається реалізацією послідовно-цілісного підходу, який динамічно поєднує розвиток особистості з її потребами, спрямуваннями й прагненнями. Результативність формування лідерських навичок учнів напряму залежить від підготовленості вчителів до цього процесу, впровадження ними в освітній процес школи сучасних технологій та методик навчання та виховання, організації середовища для формування лідерських навичок. Програма «Лідер у мені» забезпечує унікальний підхід до інтеграції високоефективних практик у шкільну культуру. Вона об'єднує учнів, педагогів та родини навколо спільної мети – підготувати учнів до подальшого навчання та побудови кар'єри, формує навички необхідні для життя та для розвитку в сьогоdnішньому мінливому світі. У закладі загальної середньої освіти доцільно створювати освітнє середовище, яке сприятиме розвитку лідерських навичок учнів.

Список використаної літератури

1. Алфімов Д. В. Виховання лідерських якостей учнів у сучасній загальноосвітній школі: монографія. Донецьк: Каштан, 2011. 352 с.
2. Алфімов Д. В. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Донецьк, 2012. 496 с.
3. Большаков В. Ю. Педагогические основы развития лидерской одарённости у старших школьников: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук Москва, 2000. 35 с.
4. Ковальчук В. І. Виховання громадянської свідомості молоді в контексті освітніх реформ: досвід США. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2015. Вип. 2. Т. 5. С. 102–105.
5. Ковальчук В. І. Лідерство як сучасна стратегія розвитку колективу навчального закладу. *Международный Научный Институт «Educatio»*. 2015. № 4. С. 133–136.
6. Ковальчук В. І. Тенденції розвитку освіти в епоху інформаційного суспільства. *Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС*: монографія / В. І. Ковальчук, Н. О. Арістова, Р. А. Попов, І. С. Гриценко. Київ: НУБіП України, 2017. С. 7–134.
7. Ковальчук В. І. Проблеми управлінського лідерства в професійно-технічній освіті. *Вісник післядипломної освіти*: зб. наук. праць. / голов. ред. В. В. Олійник. Київ: Геопринт, 2009. Вип. 11. Ч. 1. С. 101–111.
8. Ковальчук В. І. Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги / за заг. ред. В. Ковальчука, упорядкування Л. Галіцина. Київ: Шк. світ, 2011. 128 с.
9. Косенчук О. Г. Соціально-педагогічні умови формування лідерських якостей старшокласників у діяльності учнівського самоврядування. Київ, 2013. 288 с.
10. Кращенко Ю. П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів в системі студентського самоврядування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Полтава, 2012. 457 с.
11. Крос-секторальна експортна стратегія «Вдосконалення навичок». URL: <https://u.to/QJuUGw>
12. Ніколенко Л. М. Формування лідерських якостей особистості у діяльності студентських громадських об'єднань: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Дніпропетровськ, 2013. 274 с.
13. Хмизова О. В. Формування лідерської позиції у молодших школярів у позааурочній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ. 2009. 203 с.
14. Ягоднікова В. В. Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2005. 182 с.
15. Leader in Me Framework. URL: <https://u.to/IFKVGw>.
16. LeaderinMe. RESEARCH GUIDE. URL: <https://u.to/jfyOGw>.

TEACHER TRAINING FOR THE FORMATION OF LEADERSHIP SKILLS IN STUDENTS BASED ON THE PROGRAM «LEADER IN ME»

Iermak Tetiana

Head of Lyceum №157 in Kyiv, Postgraduate student
Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,

Introduction. Society needs new humanistically oriented young leaders, capable of productive cooperation, production of extraordinary ideas, ready to make decisions and take responsibility for themselves and their actions. Leadership skills, most actively formed during the school years, are among the most demanded in the labor market. The preparation of teachers for the implementation of this process is becoming more and more relevant and most fully contributes to the formation of the student's positive social and cognitive needs, stimulates the individual's self-creation.

Purpose. To actualize the need for the formation of leadership skills of students of general secondary educational institutions and to present the experience of teacher training for the implementation of this task within the program Leader in Me.

Methods. Theoretical methods: analysis, synthesis and systematization were used to study the level of research of the problem of leadership skills formation, and identification of the best approaches. The empirical method, pedagogical experiment, was used to implement the program Leader in Me.

Results. The author allocated perspective methods of formation of leadership skills in pupils based on theoretical analysis of foreign and domestic research. We analyzed the international experience of implementation of the program Leader in Me in terms of teacher training. It is based on a theory of change known as the See-Do-Get Cycle. Leader in Me develops personal and professional abilities of teachers and staff, allowing them to confidently teach and model socio-emotional leadership skills. School students develop the mindset, behavior, and skills to be effective leaders throughout life.

The program provides students' families with information, educational and school resources that help them become partners in the development of their child's social and emotional learning.

Originality. *Leader in Me was tested for the first time in a general secondary educational institution for teacher training and was developed a set of activities for students to form this quality.*

Conclusion. *The effectiveness of the formation of leadership skills in students directly depends on the teachers' readiness for this process, their introduction of modern technologies and methods of teaching and education into the educational process of the school, organization of the environment aimed at developing leadership skills. The program Leader in Me provides a unique approach to integration of high-performing practices into school culture. It unites students, teachers and families around a common goal – to prepare students for further study and career development, develops skills necessary for life and development in today's changing environment. It is advisable to create an educational environment in a general secondary educational institution that will promote the development of students' leadership skills.*

Key words: *leadership, leadership qualities, leadership skills, general secondary educational institution, teacher of general secondary educational institution, Leader in Me program.*

References

1. Alfimov D. V. (2011). *Vykhovannia liderskykh yakosteï uchniv u suchasniï zahalnoosvitniï shkoli* [Education of leadership qualities of students in modern secondary school]. Donecjk : Kashtan. [in Ukrainian]
2. Alfimov D. V. (2012). *Teoriia i metodyka vykhovannia liderskykh yakosteï osobystosti u suchasniï zahalnoosvitniï shkoli* [Theory and methods of education of leadership qualities of the individual in the modern secondary school]. (Candidate's thesis). Donetsk, Ukraine. [in Ukrainian]
3. Bolshakov V. Yu. (2000). *Pedagogicheskie osnovy razvitiya liderskoi odarennosti u starshikh uchenikov* [Pedagogical bases of development of leadership giftedness at senior pupils]. (Candidate's thesis). Moscow, Russia. [in Russian]
4. Kovalchuk V. I. (2015). *Vykhovannia hromadianskoi svidomosti molodi v konteksti osvity reform: dosvid SShA* [Education of civic consciousness of youth in the context of educational reforms: the experience of the United States]. *Porivnialna profesiina pedahohika – Comparative professional pedagogy*, 2(5), 102–105. [in Ukrainian]
5. Kovalchuk V. I. (2015). *Liderstvo yak suchasna stratehiia rozvytku kolektyvu navchalnoho zakladu* [Leadership as a modern strategy for the development of the staff of the educational institution]. *International Scientific Institute «Educatio»*, (4), 133–136. [in Ukrainian]
6. Kovalchuk V. I., Aristova N. O., Popov R. A., Hrytsenko I. S. (2017). *Tendentsii rozvytku osvity v epokhu informatsiinoho suspilstva. Stratehii intensyfikatsii vyshchoi humanitarnoi osvity v Ukraini ta krainakh YeS* [Trends in education in the era of information society. Strategies of intensification of higher humanitarian education in Ukraine and EU countries]. Kyiv: NUBiP Ukrainy. [in Ukrainian]
7. Kovalchuk V. I. (2009). *Problemy upravlinskoho liderstva v profesiino-tekhniichniï osviti* [Problems of managerial leadership in vocational education]. *Visnyk pislidiyplomoi osvity*, 11 (1), 101–111. [in Ukrainian]
8. Kovalchuk V. I. (2011). *Stvorennia spryiatlyvoho navchalnoho seredovyshcha. Treninhy* [Creating a favorable learning environment. Trainings]. Kyiv: Shool world. [in Ukrainian]
9. Kosenchuk O. H. (2013). *Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia liderskykh yakosteï starshoklasnykiv u diialnosti uchnivskoho samovriaduvannia* [Socio-pedagogical conditions for the formation of leadership qualities of high school students in the activities of student government]. Kyiv. [in Ukrainian]
10. Krashchenko Yu. P. (2012). *Vykhovannia liderskykh yakosteï maibutnikh uchyteliv v systemi studentskoho samovriaduvannia* [Education of leadership qualities of future teachers in the system of student government]. (Candidate's thesis). Poltava. [in Ukrainian]
11. *Kros-sektoralna eksportna stratehiia «Vdoskonalennia navychok»* [Cross-sectoral export strategy «Skills Improvement»]. URL: <https://u.to/QJuUGw> [in Ukrainian]
12. Nikolenko L. M. (2013). *Formuvannia liderskykh yakosteï osobystosti u diialnosti studentskykh hromadskykh obiednan* [Formation of leadership qualities of the person in activity of student's public associations]. (Candidate's thesis). Dnipropetrovsk. [in Ukrainian]
13. Khmyzova O. V. (2009). *Formuvannia liderskoi pozytsii u molodshykh shkoliariv u pozaurochniï diialnosti* [Formation of a leadership position in junior high school students in extracurricular activities]. (Candidate's thesis). Kyiv. [in Ukrainian]
14. Iahodnikova V. V. (2005). *Formuvannia liderskykh yakosteï starshoklasnykiv v osobystisno-oriientovanomu vykhovnomu protsesi zahalnoosvitnoi shkoly* [Formation of leadership qualities of high school students in the personality-oriented educational process of secondary school]. (Candidate's thesis). Luhansk. [in Ukrainian]
15. *Leader in Me Framework*. URL: <https://u.to/ifKVGw>. [in English]
16. *LeaderinMe. RESEARCH GUIDE*. URL: <https://u.to/jfyOGw>. [in English]

Отримано редакцією 3.08.2021 р.